



MARCH 10, 2024 | TEHRAN

۲۰ اسفند ۱۴۰۲  
محل برگزاری: تهران

اولین کنفرانس بین المللی پژوهش های مدیریت، تعلیم و تربیت در آموزش و پرورش

## بررسی تاثیرات نهج البلاغه در سبک زندگی انسان

عرفان ابراهیمی

دانشجوی مقطع کارشناسی آموزش ابتدایی، دانشگاه فرهنگیان، واحد امام خمینی سلماس

Ebrahimie713@gmail.com

### چکیده

بی تردید نهج البلاغه، جامع ترین کتاب پس از قرآن است که می تواند راهنمای انسان در تمام ابعاد زندگی به شمار آید و هدایت بشر را در عرصه های گوناگون عهده دار شود. نهج البلاغه، مجموعه گران سنگی است که به حق آن را «أخ القرآن: برادر قرآن» نامیده اند. در عظمت و شگفتی این اثر جاودانه همین بس که در توصیفش گفته اند: کلامی که بالاتر از کلام بشر و پایین تر از کلام خداوند است اگر چه بیش از هزار سال از عمر نهج البلاغه می گذرد، اما جای بسی تأسف است که این گنجینه ارزشمند و این میراث ماندگار، هنوز در میان شیعیان مهجور مانده و بسیاری از ما دوستان اهل بیت: جز آشنایی با نام این کتاب، بهره دیگری از آن نداریم و خود را از دُرّ و مرجان های این اقیانوس بی کران محروم کرده ایم. سبک زندگی آدمی و توجه به آن بسیار حائز اهمیت است. سبک زندگی به علایق، نظرات، رفتارها و جهت گیری رفتاری یک فرد، گروه یا فرهنگ اشاره می کند. این اصطلاح نخستین بار توسط آلفرد آدلر روان شناس اتریشی استفاده شد. اهمیت دارد که افراد بتوانند بر اساس علایق خود سبک زندگی شان را برنامه ریزی کنند. با توجه به آنچه در این بخش گفته شد، مطالعه حاضر قصد دارد با بررسی تاثیرات مهم مطالعه نهج البلاغه در زندگی انسان، به تحلیل تاثیرات نهج البلاغه در سبک زندگی انسان بپردازد.

**واژگان کلیدی:** نهج البلاغه، سبک زندگی، انسان، میراث ماندگار

### مقدمه

نارضایتی بیش از هشت میلیارد انسان از زندگی به ظاهر متمدن امروزی، همه را به فکر یافتن راه علاجی آسان و قطعی در درمان دردهای بشری انداخته است. لذا اعتراف صاحب نظران بی شماری از مسلمان و غیرمسلمان در نیاز به کتاب شریف نهج البلاغه، گوش فلک را پر کرده است. بزرگانی چون سید رضی، عبدالحمید کاتب، ابن ابی الحدید، طه حسین، علامه حسن زاده آملی، علی دوانی و ... همگی به خسران دوری از نهج البلاغه اقرار و اذعان داشته اند. (ایلکا، ۱۴۰۱)

متأسفانه این غربت و مظلومیت کتاب نهج البلاغه در بین شیعیان بیشتر درآورد است، زیرا آن ها نام مولایشان را بیشتر در جهت حل مشکلات روزمره و یا طلب حاجت دنیایشان می خوانند ولی از علوم بی نظیر و معارف آن حضرت بی بهره اند. پس از گذشت چهل سال از انقلاب اسلامی، نمی توان حتی یک مدرسه، یک دانشگاه، یک اداره، یک محله و یا حتی خانه را نام برد که تماماً رنگ و بوی مسلک و معارف تربیت امیرالمؤمنین را داشته باشد. (ایلکا، ۱۴۰۱)

مقام معظم رهبری فرموده اند: «مردم ما نهج البلاغه را فقط اسمش را شنیده اند. اصلاً نمی دانند نهج البلاغه کتاب عمل است. کتاب معرفی اسلام است...» (روزنامه جمهوری اسلامی، ۱۳۹۷)

آمار انس و ارتباط با کتاب شریف نهج البلاغه در ایران بسیار تأسف بار است، به طوری که در یک جامعه آماری با طرح این پرسش که «تاکنون چند بار نهج البلاغه را به طور کامل خوانده اید؟» مشخص شد که از شش هزار نفر فقط حدود پنج درصد، آن هم فقط یک بار نهج البلاغه را خوانده اند. ۲۰ این در حالی است که جرج جرداق، نویسنده و ادیب مسیحی از کشور لبنان، بیش از دویست بار



نهج البلاغه را خوانده بوده است. جا دارد عالم از این مظلومیت و تنهایی و غربت ادامه دار امیرالمؤمنین علیه السلام جان دهد، چرا که هنوز هم طنین الهی مولای عالمیان، در خطبه ۲۶ شنیده می شود که: «پس از وفات پیامبر و بی وفایی یاران، به اطراف خود نگاه کردم و یآوری جز اهل بیت خود ندیدم، که اگر مرا یاری کنند کشته خواهند شد. پس به مرگ آنان رضایت ندادم، چشم پر از خاشاک را فرو بستم و با گلوئی که استخوان شکسته در آن گیر کرده بود جام تلخ حوادث را نوشیدم.» و یا در خطبه ۲۷ می فرماید: «ای مرد نمایان نامرد! ای کودک صفتان بی خرد که عقل های شما به عروسان پرده نشین شباهت دارد! چقدر دوست داشتم که شما را هرگز نمی دیدم و نمی شناختم». (روزنامه جمهوری اسلامی، ۱۳۹۷)

این دوری و فاصله از امیرالمؤمنین، بشریت را غرق در ظلمت و بیماری کرده است. رهبر فرزانه انقلاب اسلامی فرموده اند: «ما مثل آن بیماری هستیم که نسخه کاملی از یک طبیب حاذق را در جیب خود یا در طاقچه اتاق خود دارد، اما در عین حال لای آن نسخه را باز نمی کند و به آن عمل نمی کند و از آن بیماری دائماً رنج می برد.» ۳ بدون تردید طبیب این بیماری ها را می توان در کتاب نهج البلاغه یافت. خود حضرت در خطبه ۳۴ فرموده است: «ای مردم، مرا بر شما و شما را بر من حقی واجب شده است. حق شما بر من، آنکه از خیرخواهی شما دریغ نوزم و بیت المال را میان شما عادلانه تقسیم کند و شما را آموزش دهم تا بی سواد و نادان نباشید و شما را تربیت کنم تا راه و رسم زندگی را بدانید»... (علیقلی، ۱۳۶۵)

با این مقدمه اکنون باید به توضیح چند مسئله پردازیم. متأسفانه عده ای بر این باورند که مطالعه کتاب شریف نهج البلاغه غیرممکن است و نیازمند استاد می باشد. در حالی که وجود نازنین امیرالمؤمنین (ع) فرمود: «سخن رسا آن است که به آسانی بر زبان آید و به سادگی فهمیده شود.» ۴ و نیز فرموده: «زیباترین سخن آن است که با نظم و ترتیبی زیبا و آراسته شده و برای خاص و عام قابل فهم باشد.» ۵ در خطبه ۸۷ آن حضرت در معرفی الگوی انسان کامل، که بی شک خود اوست، می فرماید: «او چراغ تاریکی ها و روشنی بخش تیرگی ها، کلید درهای بسته و برطرف کننده دشواری ها و راهنمای گمراهان در بیابان های سرگردانی است. سخن می گوید، خوب می فهماند، سکوت کرده و به سلامت می گذرد.» حال امیری که خود در خطبه ۲۳۳ فرموده است: «ما امیران سخن هستیم» چگونه می تواند طوری سخن بگوید که غیرقابل فهم و سخت باشد؛ او امامی است که قرار است خودش حلال مشکلات باشد نه اینکه کلامش مشکل و مشکل ساز باشد. (علیقلی، ۱۳۶۵)

عده ای دیگر که در توهّم، فقط خود را عالم می دانند و مردم را به علوم خود فرا می خوانند نیز باید بدانند که برای تعلیم قاطبه مردم، تنها راه چاره، هدایت مردم به سوی اهل بیت (ع) است؛ همچون تابلوی راهنمایی که گم شده را به سوی مقصد هدایت می کند. خود حضرت در خطبه سوم فرموده است: «... سیل علوم از دامن کوهسار من جاری است و مرغان دور پرواز اندیشه، به بلندای ارزش من نتوانند پرواز کرد.»

با توجه به اهمیت جایگاه نهج البلاغه در علاج دردهای امروزی بشر، انس با این کتاب و بهره مندی از معارف نورانی آن، بیشتر از هر زمان دیگر احساس می شود. لذا پیشنهاد می شود تا جای جای کشور عزیزمان ایران، پایگاهی باشد برای تربیت علوی فرزندان این مرز و بوم. برای رسیدن به این مهم، ذکر چند مورد ضروری است: (ایلکا، ۱۴۰۱)

۱. تهیه کتاب نهج البلاغه: این قدم نخست است. متأسفانه هنوز در بسیاری از خانه های شیعیان، نسخه ای از این کتاب شریف وجود ندارد. با توجه به روان و ساده بودن ترجمه مرحوم محمد دشتی بهتر است ترجمه ایشان انتخاب شود. مقام معظم رهبری درباره ترجمه نهج البلاغه مرحوم دشتی فرموده اند: «... ترجمه نهج البلاغه ایشان از همه ترجمه ها، بلکه از اغلب ترجمه های موجود بهتر است، وقتی برای مدارس، نهج البلاغه تقاضا کردند، ترجمه ایشان را پیشنهاد دادم.» (ایلکا، ۱۴۰۱)

۲. برنامه ریزی نهج البلاغه خوانی: سیر و سلوک در امر نهج البلاغه خوانی دارای پنج مرحله است: خواندن، فهمیدن، چشیدن (تغییر ذائقه و تشنگی برای کسب معارف علوی)، خوردن (ذوب شدن در معارف علوی)، و مردن (فنا در امیرالمؤمنین شدن). بدون شک برای انس با نهج البلاغه باید از نقطه ای وارد عمل شد و خواندن و مطالعه این کتاب شریف را شروع کرد. قطعاً داشتن یک برنامه منظم فردی با روزی ده دقیقه مطالعه و ترجیحاً تشکیل جلسات جمعی می تواند بیشترین تأثیر را در انس با سخنان حضرت داشته



MARCH 10, 2024 | TEHRAN

۲۰ اسفند ۱۴۰۲  
محل برگزاری: تهران

## اولین کنفرانس بین‌المللی پژوهش‌های مدیریت، تعلیم و تربیت در آموزش و پرورش

باشد، بدین ترتیب که از نامه‌ها شروع کرد، حکمت‌ها را خواند و سپس خطبه‌ها را مطالعه نمود. این شیوه حتی در مدارس، مساجد و ادارات قابل اجراء است. (ایلکا، ۱۴۰۱)

۳. تشکیل محافل انس با نهج‌البلاغه: مهم‌ترین هدف انس با نهج‌البلاغه، بهره‌مندی از معارف بی‌نظیر این کتاب شریف و جامه عمل پوشاندن به دستورات حضرت و زمینه‌سازی ظهور حضرت صاحب‌الزمان (عج) است. بهره‌مندی کامل از این معارف بی‌نظیر مستلزم دریافت درست است که با مطالعه جمعی، حاصل خواهد شد. در این صورت چنان جذب‌ای در انسان فراهم خواهد شد که ارتباط همیشگی با حضرت را در او رقم خواهد زد. همان‌طور که خود حضرت در اهمیت همراهی با جماعت در خطبه ۱۲۷ می‌فرماید: «... همواره با بزرگ‌ترین جمعیت‌ها باشید که دست خداوند با جماعت است و از پراکندگی بپرهیزید که انسان تنها، بهره شیطان است آن‌گونه که گوسفند تنها، طعمه گرگ خواهد شد». (ایلکا، ۱۴۰۱)

و کلام آخر که جای تأمل و تفکر بسیار دارد از کلام نورانی امیرالمؤمنین علیه‌السلام تقدیم مخاطبان می‌گردد:  
خطبه ۷۱: «پیمانه علم را به شما رایگان بخشیدم، اگر ظرفیت داشته باشید، «و به زودی خبر آن را خواهید فهمید».  
خطبه ۱۵۶: «اگر از من پیروی کنید به خواست خداوند شما را به راه بهشت خواهیم برد، هر چند سخت و دشوار و پر از تلخی‌ها باشد.»

### سبک زندگی چیست؟

هر اصطلاح از اصطلاحات علوم اجتماعی - مانند سایر علوم - در فضای مفهومی آن قابل درک است. «سبک زندگی» نیز به عنوان یکی از اصطلاحات علوم اجتماعی، پیوند مستقیم و وثیقی با مجموعه‌ای از مفاهیم دارد؛ مفاهیمی مانند: عینیت و ذهنیت، فرهنگ و جامعه، فرهنگ عینی و ذهنی، صورت (شکل) و محتوا، رفتار و معنا (نگرش، ارزش و هنجار)، اخلاق و ایدئولوژی، سنت و نوگرایی، شخصیت و هویت (فردی و جمعی)، وراثت و محیط، فردیت و عمومیت، خلاقیت و بازتولید، تولید و مصرف، طبقه و قشر (بندی) اجتماعی، زیبایی‌شناسی (سلیقه) و نیاز، منزلت و مشروعیت و بدون شناخت این روابط، درک درستی از «سبک زندگی» و نظریه‌های مربوط به آن به دست نخواهد آمد. کاربردهای «سبک زندگی» اغلب آن را به همان گویی و کلی‌گویی کشانده و از آن برای همه چیز و هیچ چیز استفاده شده است به گونه‌ای که گاهی به اشتباه، آن را معادل فرهنگ و یا طبقه در نظر می‌گیرند. بدین لحاظ، هر محقق‌ی که می‌خواهد در این حوزه به مطالعه بپردازد، مؤلف به روشن کردن معنای دقیقی است که از «سبک زندگی» در نظر دارد؛ معنایی که حداقل رابطه «سبک زندگی» را با سایر پدیده‌ها و مفاهیم هم‌جوار نشان می‌دهد (هندری و دیگران، ۲۲۸: ۱۳۸۱). آیا مفهوم «سبک زندگی» ترکیبی از معنای دو واژه «سبک» و «زندگی» است یا اصطلاحی خاص در علوم اجتماعی؟ آیا کسانی که از این ترکیب بهره‌برده‌اند، همگی معنای واحدی را از آن ارائه کرده‌اند؟ کدام پدیده‌ها تحت این عنوان مورد مطالعه قرار گرفته‌اند؟ پرسش‌هایی است که در این مقاله تلاش می‌شود به آن پاسخ داده شود. (مهدوی کنی، ۱۳۸۶)

در این مقاله برای پاسخگویی به این پرسش‌ها ابتدا ریشه و معنای کلمه «Style» و ترکیب «lifestyle» با استفاده از لغت نامه‌های معتبر بررسی شده سپس با مراجعه به تعدادی از آثار جامعه‌شناسان کلاسیک و معاصر تلاش شده است تعریف یا توصیفی که ایشان برای «سبک زندگی» ارائه کرده یا مؤلفه‌هایی که برای آن ذکر کرده‌اند استخراج شود. مقایسه یافته‌ها نشان می‌دهد با رواج این اصطلاح و به مرور «سبک زندگی» به لحاظ مفهومی توسعه یافته و این توسعه با محوریت مفهوم «سلیقه» رخ داده است. از همین رو در ادامه بحث «سلیقه» و جایگاه آن در مباحث جامعه‌شناسی - خصوصاً با تکیه بر دیدگاه بوردیو - بررسی شده است و در انتها با تحلیل یافته‌ها ضمن توصیف ویژگیهای «سبک زندگی» تلاش شده است تا تعریفی نسبتاً جامع از این مفهوم ارائه شود. (مهدوی کنی، ۱۳۸۶)

در زبان‌های مختلف از ترکیب «سبک زندگی» در شکل‌های مختلف یاد شده، در زبان آلمانی (Lebensstil) و در زبان انگلیسی در شکل (Life Style), (Style of Life / Living) در گذشته و امروز بیشتر به صورت (Lifestyle) استفاده شده است. این ترکیب از دو واژه تشکیل می‌شود. معنای لغوی واژه «زندگی» روشن است، اما در تعریف «زندگی» و «سبک» واژه «سبک» در



MARCH 10, 2024 | TEHRAN

۲۰ اسفند ۱۴۰۲  
محل برگزاری: تهران

## اولین کنفرانس بین‌المللی پژوهش‌های مدیریت، تعلیم و تربیت در آموزش و پرورش

لغت نامه‌ها معانی گوناگونی درج شده است (که البته ریشه در کاربرد آن در علوم مختلف دارد) (Style). از اصل لاتینی (Stilus) و فرانسه قدیم (Stylus) است که به معنی اشیای نوک تیز فلزی (مانند نیزه و قلم حجاری) بوده است (لغت نامه آمریکن هریتیج، ۲۰۰۴) امروزه این کلمه در زبان انگلیسی به معنی:

۱. نوع، روش، سبک اثاثیه» (پیشین)، «شکل دادن یا طراحی چیزی (مانند موی سر) یا شیء (مانند تکه ای از لباس یا اسباب و وسایل) تا به نظر جالب و جذاب آید، کیفیت برتر در ظاهر، طراحی یا رفتار» (لغت نامه کمبریج، ۲۰۰۴)، «تطابق با معیار شناخته شده، شیوه ای که برآورنده و مناسب پنداشته می شود، خصوصاً در رفتار اجتماعی؛ زیبایی، ظرافت یا سهولت؛ شیوه یا تکنیک» (لغت نامه وبستر، ۲۰۰۴) «نحوه عرضه، خصوصاً در موسیقی یا یکی از هنرهای زیبا... ترکیب طرح‌های مشخص ادبی یا فرضیه‌های هنری» (لغت نامه وبستر ۱۹۸-۱۹۹۶)، «اشکال مختلف هنرها، شکل متمایز و قابل شناسایی در یک رشته هنری مثل موسیقی، معماری، ادبیات و...؛ استعداد و قوه تشخیص قوه برانگیزاننده در مسیری که چیزی انجام می شود خصوصاً ویژگی ای که تمایل قابل اطمینانی را به ارائه مهارت یا سلیقه زیبا عرضه می کند.» (لغت نامه ام. اس. ان. انکارتا، ۲۰۰۴)، «شیوه مشخص تعبیر (در نوشتار یا سخنرانی)؛...؛ شیوه یا تکنیک خاص که توسط آن چیزی انجام، خلق یا اجرا می شود.» (لغت نامه وبستر، ۲۰۰۴)، «شیوه نوشتار ای که در آن چیزی گفته یا انجام می شود، مثل سبک سخنرانی یا نوشتن» (لغت نامه آمریکن هریتیج، ۲۰۰۰) و «طریقه نوشتار و یا گفتار (که در مقابل محتوا قرار دارد)، طریقه انجام چیزی به خصوص زمانی که ویژگی یک هنرمند یا دوره هنری باشد.» (لغت نامه آکسفورد، ۱۹۸۷)

4

۲. شیوه و روش انجام چیزی خصوصاً شیوه ای که برای فرد، گروهی از مردم، مکان یا دوره ای، نوعی گروه یا سطح یا ... خاصی باشد» (لغت نامه وبستر، ۱۹۹۶)، «نوع تصور و فردیتی که در افعال و سلیقه‌های شخص ارائه می شود.» (آمریکن هریتیج، ۲۰۰۰)، «شیوه بیان چیزی (در زبان یا هنر یا موسیقی یا...) که مشخصه فرد خاص یا گروه خاص یا مردم خاص یا دوره خاصی است.» (مهدوی کنی، ۱۳۸۶)

سلیقه و زیبایی متمایز، سلیقه عمومی در زمان خاص» (لغت نامه پرینستون، ۲۰۰۳)، «طرز نگرش خاص فردی و سلیقه که بیانگر و ممیز راه زندگی است.» (لغت نامه وبستر، ۲۰۰۴)، «شیوه انجام چیزی، خصوصاً راهی که نشان دهنده تأکید بر طرز نگرش خاص یا مشخصه دوره معینی باشد.» (لغت نامه ام. اس. ان. انکارتا، ۲۰۰۴)، «و» شیوه یا عادت متمایز رفتاری یا حرکت فرد.» (لغت نامه وبستر، ۲۰۰۴)، «مخصوصاً در پوشیدن» (لغت نامه کمبریج، ۲۰۰۴؛ لغت نامه آکسفورد، ۱۹۸۷)

۳. مد روز، رایج» (لغت نامه وبستر ۱۹۸-۱۹۹۶؛ لغت نامه پرینستون، ۲۰۰۳)، «برتری مد گونه، شیک، مد زود گذر، هوس و میل مفرط، عادت و مرسوم» (لغت نامه وبستر، ۲۰۰۴)، «تجمل، زیاده روی یا ولخرجی» (لغت نامه ام. اس. ان. انکارتا، ۲۰۰۴) (لاروس، Stylus) (را چنین تعریف می کند: «سبک، مجموعه روش‌ها و طریقه‌هایی است که نویسنده به آن وسیله از کلیه سرمایه‌های یک زبان برای بیان افکار و نیات و ما فی الضمیر خود استفاده می کند و آنها را به کار می اندازد. انتخاب کلمات و طرز ادای مطلب که اغلب از قوانین دستور زبان سرپیچی می کند، «سبک» را تشکیل می دهد.» در این معانی لغوی، چند نکته قابل توجه است: اول اینکه، دسته اول بر ویژگی زیبایی شناختی سبک تکیه دارند و دسته دوم، بر جنبه تمایز بخشی سبک، به - خصوص برای برتری و دسته سوم، تجسم امروزین سبک، به خصوص ابعاد تجملی زندگی را نشان می دهند؛ دوم آن که سبک بیشتر جنبه شکلی، روشی و تکنیکی دارد. همان گونه که دیده می شود معانی موجود در لغت نامه‌ها، بیشتر به کاربرد این واژه در سبک شناسی ادبی - و هنری اشاره دارند که رفته رفته در سایر حوزه‌ها نیز کاربرد یافته است. بررسی تاریخی، نشان می دهد از «سبک شناسی در خطابه» در آثار یونانی نیز صحبت رفته است و افلاطون و ارسطو در مورد آن بحث‌های مبسوطی را ارائه کرده‌اند. افلاطون سبک را به معنی هماهنگی کامل میان الفاظ و اندیشه می داند و ارسطو در جایی به تعداد آثار، قائل به تعدد سبک است و در جای دیگر حدود ۱۰ سبک را طبقه بندی می کند (محبوب، ۱۳۷۶: ۱۳). (اما بنا به مدارک موجود، لفظ (Style) به عنوان یک اصطلاح نویسنده و طبیعی دان در طبقه بندی متون ادبی، اولین بار توسط ژرژ لویی لکلرک دو بوفن، فرانسوی (۱۷۸۸-)



۱۷۰۷، (در خطابه معروف او، به نام «در باب سبک»، در هنگام ورودش به فرهنگستان فرانسه به کار برده شد. (مهدوی کنی، ۱۳۸۶)

### نهج البلاغه؛ چراغ راه سبک زندگی

نهج البلاغه را کتابی فروتر از کلام خدا و فراتر از سخن بشر گفته اند. کتابی که خاستگاه و سرچشمه فصاحت و بلاغت است، بلاغتی که در گفتار و در کتابی دیگر ظاهر نشده است. با آنکه در شرح این اثر عظیم و بی مانند فاضلان روزگار همه کوشش خود را به کار برده اند، اما هنوز هم جامعه اسلامی به معرفی و شناخت بیش از پیش آن نیاز دارد. از خلال خطبه ها و کلمات قصار نهج البلاغه به حکمتهای فراوانی می توان دست یافت، زیرا در سخنان حضرت رنگی از کلام پروردگار جاری است. مجموعه سخنان امام علی (ع) جولانگاه اندیشه و دیدگاه بصیرت است. کلماتی که گویی از کاروان خدایی جدا شده و با روح انسان آمیخته است. (نظافت، ۱۳۹۲)

حجت الاسلام والمسلمین محمد جواد نظافت استاد حوزه و دانشگاه در سلسله نشستهای «نهج البلاغه و زندگی» در بنیاد پژوهشهای آستان قدس رضوی در تشریح چند فراز از کلمات قصار حضرت علی (ع) مطالبی را بیان کرد که از نظر می گذرد:

### سینه عاقل مخزن اسرار اوست

حضرت علی (ع) می فرمایند سینه عاقل مخزن اسرار اوست و این یعنی اینکه انسان در درونش اسراری دارد که مصلحت نیست دیگران از آن باخبر باشند. سِر آن چیزی که ضرر دارد که دیگران آن را بدانند و جایش در سینه انسان است و نباید انسان آن را به دیگران بگوید، اما انسانهای کم ظرفیت نمی توانند حافظ اسرار باشند.

حضرت علی (ع) می فرمایند: «اگر کسی عاقل باشد سرش را به کسی نمی گوید.» امیرالمؤمنین (ع) در نامه ۳۱ نهج البلاغه می فرماید: «هر انسانی بهتر از دیگران حافظ سِر خودش است.» اگر ما توقع داریم کسی سِر ما را نگه دارد چرا خودمان سِر مان را نگه نمی داریم و از دیگران توقع داریم. بهترین جای سِر سینه خود فرد است. در بیانی است که کلام در بند توست. تا نگفتی سخن اسیر تو ست. وقتی تو سخنی را گفتی اسیر سخنت می شوی. حال اسرار گاهی فردی، گاهی خانوادگی، گاهی اداری و گاهی مربوط به دوستان و گاهی مربوط به کشور و گاهی مربوط به دین است. انسان اگر اسرار کشورش را به کسی بگوید خیانت کرده. اسرار دینی را هم نباید گفت، برخی چیزها اسرار دینی است، یعنی مطالبی است که افراد ناآشنا به دین آمادگی و ظرفیت پذیرش آن را ندارند، و وقتی به آنان بگوییم پس می زند یا عواطفش جریحه دار می شود و جنگ مذهبی راه می افتد و نباید گفت. (نظافت، ۱۳۹۲)

### چهره گشاده دام دوستی است

جمله بعدی حضرت علی (ع) این است که چهره گشاده دام دوستی است. یعنی اگر علاقه مند هستیم که دوست داشته باشیم؛ آسان ترین و کم هزینه ترین راه جذب دوست این است که انسان چهره اش گشاده باشد. همه انسانها از چهره گشاده لذت می برند. محبوب بودن چیز خوبی است و منفور بودن بد. اگر منفور بودن به خاطر خداست، عیب ندارد. اگر به وظایف دینی مان عمل می کنیم ما را دوست ندارند می گوئیم الحمدلله که به خاطر حق و حقیقت داریم غرامت می پردازیم. اما گاهی به خاطر خلق بدمان ما را دوست ندارند این ضعف است و ناپسند. در زیارت امین... می خوانیم خدایا مرا هم در زمین و هم در آسمان محبوب کن. (نظافت، ۱۳۹۲)

در روایت داریم لبخند زدن ثواب دارد. سلام کردن تکمیل حلقه دوستی است. محبت، احسان و هدیه دادن هم از جمله راه های دیگر است. همچنین در کلمات قصار امیرالمؤمنین (ع) می خوانیم که بی عرضه ترین افراد کسانی هستند که نمی توانند دوست برای خودشان کسب کنند و بی عرضه تر از آنان افرادی هستند که دوستی که به دست آورده اند را نمی توانند نگه دارند.



### تحمل کردن، قبر زشتیهاست

جمله بعدی این است که هر انسانی عیبهایی دارد و دوست ندارد کسی عیبهایش را بداند. بعضی مراقب زبانشان نیستند و عیبهایشان آشکار می شود و برخی کم تحمل هستند و زود عصبانی می شوند و عیبهایش آشکار می شود. امیرالمومنین (ع) می فرماید: عصبانیت نوعی دیوانگی است و دلیلش این است که بعد فرد پشیمان می شود و اگر پشیمان نشود معلوم است دیوانگی اش مستحکم شده است. هر انسانی را مطابق با ظرفیتش ببینیم. بچه اهل شلوغ کردن است، آن کسی که از بچه توقع دارد مثل یک انسان بزرگ و با ادب رفتار کند این آدم بزرگ خودش بچه است؛ چون شرایط آن کودک را درک نکرده است. (نظافت، ۱۳۹۲)

### سرانجام از خود راضی

حکمت بعدی که حضرت علی (ع) به آن اشاره داشته اند این است که هرکس از خودش راضی است خشم گیرندگان بر او زیاد می شوند. توجه به این سخن یکی از نکاتی است که کمک می کند انسان منغور نشود. یکی از دلایل از خود راضی بودن این است انسان خودش را مقایسه کند با کسانی که سطحشان پایین تر است وقتی این کار را انجام می دهیم تصور می کنیم کسی از ما بهتر نیست.

### صدقه، دارویی سودمند

در حکمت هفتم حضرت امیرالمؤمنین (ع) عنوان کرده اند صدقه دارویی سودمند است و اعمالی که بندگان در دنیا انجام می دهند در قیامت مقابل چشمان قرار می گیرد. صدقه یعنی پولی که از سر صداقت به مؤمنی به خاطر خدا داده می شود. صدقه داروی چه دردی است؟ مرض پول دوستی و بخل، مرض کم ظرفیتی، حواس پرتی در نماز و خشونت را با صدقه می توان درمان کرد. بخش دوم سخن مولا اشاره دارد به بحث تجسم عمل که روز قیامت انسان عمل را می بیند. انسان تعجب می کند روز قیامت که این چه نامه عملی است که همه چیز در آن ثبت است. گاهی انسان پول ندارد و گفته اند هرکار خیری خاصیت صدقه را دارد. سلام کردن هم داروی مرض تکبر است. پول می خواهید بدهید که دیگران را خوشحال کنید، گاهی با سلام هم آنها را می توانید خوشحال کنید. (نظافت، ۱۳۹۲)

البته آنکه پول دارد نکوید پس از این من فقط سلام می کنم. این برای کسی است که پول ندارد. آنکه پول دارد هم سلام کند هم صدقه بدهد. کسی که پول ندارد می تواند به شکلهای مختلف به دیگران کمک کند. صدقه سپر و سوسه های شیطان است، امیرالمؤمنین (ع) در خطبه ۱۹۲ فرموده است: «خدا با زکات حفاظت می کند در برابر و سوسه های شیطان». صدقه با سه چیز باطل می شود منت، اذیت و ربا کردن. صدقه ربایی، داروی سودمندی نیست شرط دارد؛ مثلاً همه آنچه را پدر به خانه می آورد ثواب صدقه دارد، به شرطی که منت نگذارد. (نظافت، ۱۳۹۲)

### شگفت زده شوید از انسان

در نهج البلاغه آمده است شگفت زده شوید از انسانی که با چشمی که از پیه تشکیل شده است می بیند با یک تکه گوشت که زبانش باشد حرف می زند و با استخوان می شنود و با شکافی که درونش هست تنفس می کند. می گوید تعجب کنید برای اینکه از بس این نعمتها پیوسته همراه انسان در زندگی بوده عادی شده است و دیگر انسانها تعجب نمی کنند. همان طور که امکانات زندگی امروزی برای ما شگفت انگیز نیست، اما برای انسانی که ۱۰۰ سال پیش زنده بوده موجب تعجب است. یکی از چیزهایی که باعث می شود انسان در مقابل شگفتی های زندگی تعجب نکند عادت کردن و انس گرفتن است. حضرت می خواهد بگوید این نشانه خداست. (نظافت، ۱۳۹۲)

آیات درونی انسان هم دو بخش است: بخشی مربوط به جسم و بخشی مربوط به روح ماست. این خیلی جالب است که این چشم شگفت انگیز وسیله دیدن است، اما خود این چشم نمی بیند، چون وقتی انسان می میرد چشم سالم است، اما نمی بیند و در حقیقت این روح است که می بیند. بنابر این وقتی ما خوابیم و چشمانمان بسته است خواب می بینیم.



### نهج البلاغه مسیر زندگی را تغییر می دهد

به گزارش قدس آنلاین، حجت الاسلام جواد خسروی با اشاره به اینکه باید به نهج البلاغه به عنوان یک ضرورت نگاه کرد تا اثرهای آن در حکومت، مسوولان و سپس مردم دیده شود، اظهار داشت: هر چه رسالت افراد در جامعه بیشتر می شود باید به همان میزان توجه بیشتری به این کتاب گرانسنگ داشته باشند. وی، نهج البلاغه را پس از قرآن کریم، بزرگترین کتاب برای راهنمایی و هدایت انسان در تمامی ابعاد زندگی بشر دانست و افزود: بزرگانی که درباره نهج البلاغه قلم زده اند بر این مهم اجماع نظر دارند که این کتاب ارزشمند فقط برای مسلمانان و یا شیعیان نیست، بلکه برای هدایت تمامی بشریت است. (خسروی، ۱۴۰۰)

کلامی بالاتر از کلام بشر  
مسوول دفتر نمایندگی رهبری در دانشگاه کاشان تاکید کرد: نهج البلاغه مجموعه ارزشمندی است که آن را برادر قرآن نامیده اند و در شگفتی و جاودانگی این اثر همین بس که درباره آن گفته شده که نهج البلاغه کلامی بالاتر از کلام بشر و پایین تر از کلام خدا است. به گفته وی، برخی خوبان بیان کرده اند که اگر تعامل انسان با امامی زیاد شود، ویژگی و روحیه های آن امام نیز به انسان منتقل می شود و چه شخصیتی با عظمت تر از مولی متقیان حضرت امیرالمومنین (ع) است.

حجت الاسلام خسروی تصریح کرد: در تعبیر زیبایی، وقتی انسان به کلام حضرت علی (ع) می پردازد به گونه ای است که در لابه لای کلمات به دنبال حضرت امیر (ع) می گردد، به دلیل اینکه به این موضوعها توجه کافی نداریم گاهی وقتها از بسیاری از فضایل اخلاقی محروم هستیم؛ چنین گنجینه های ارزشمند و میراث ماندگاری نباید در بین شیعیان محجور باشد. (خسروی، ۱۴۰۰)

وی اظهار داشت: باید از استادان اهل علم و طلاب پرسید که چند نفر آنان نهج البلاغه را مطالعه کرده اند؟ زمانی که مشاهده می کنیم یک نویسنده و ادیب مسیحی می گوید من نهج البلاغه را بیش از ۲۰۰ بار خوانده ام، به خودم شک می کنم که چگونه می توان گفت که امیرالمومنین (ع) را دوست دارم؟ نمی خواهم بگویم شرط محبت امیرالمومنین خواندن نهج البلاغه است اما اگر انسان محبوبی داشته باشد و از او یادگاری به دستش برسد هر لحظه به آن مراجعه می کند، پس اگر فردی محبت امیرالمومنین (ع) را در دل داشته باشد چه چیزی بهتر از نهج البلاغه است؟ (خسروی، ۱۴۰۰)

### آموزش سبک زندگی

مدرس حوزه و دانشگاه با طرح این پرسش که نهج البلاغه با این همه عظمت و توجه بزرگان از جمله امام خمینی (ره)، استاد شهید مطهری، آیت الله شیرازی و سایر شخصیتها، چه تاثیری بر زندگی بشر دارد و قرار است چه مشکلاتی را از مسیر انسان برطرف کند؟ گفت: بهترین پاسخ اینکه دلیل آن جامعیت نهج البلاغه در پرداختن به نیازهای بشر است، همانگونه که می گوئیم قرآن یک کتاب سبک زندگی و داستانها و حکایت های آن در واقع یک نوع سبک زندگی و نگرش است که خداوند متعال آن را به انسان نشان می دهد، نهج البلاغه نیز یک نوع سبک زندگی را به انسانها می آموزد. (خسروی، ۱۴۰۰)

وی افزود: فردی که به معارف کتاب نفیس و گرانبهای نهج البلاغه توجه داشته باشد، همه بخش هایی را که برای یک انسان کامل و برای یک جامعه انقلابی نیاز است در می یابد و این نکته در سخنان بنیان گذار جمهوری اسلامی حضرت امام خمینی (ره) و رهبر فرزانه انقلاب درباره این کتاب ارزشمند آمده است. حجت الاسلام خسروی یکی از ویژگی های رهبر معظم انقلاب اسلامی را انس با نهج البلاغه از همان دوران جوانی بیان کرد و اظهار داشت: مشاهده می کنیم که این کتاب گرانسنگ در تدبیرها و تصمیم های معظم له بسیار اثرگذار بوده است. (خسروی، ۱۴۰۰)

وی با تاکید بر اینکه نهج البلاغه پس از انقلاب بیشتر مورد توجه قرار گرفت، افزود: سخنان گوهر بار حضرت امیرالمومنین (ع) و سایر معصومان (ع) برای تمام انسانها در همه زمانها است.



## کارخانه انسان سازی

مسوول دفتر نمایندگی رهبری در دانشگاه کاشان گفت: آنچه که از نگاه عمیق به نهج البلاغه فهمیده می شود آن انوار قدسی است که امیرالمومنین (ع) از عمق وجود خودشان برای بشریت تا روز قیامت به یادگار گذاشته اند و می توان به تعبیری گفت که نهج البلاغه یک کارخانه انسان سازی است. وی توضیح داد: در جامعه یک بحث تعلیم و یک بحث تربیت داریم و می توان گفت که با وجود امکانات موجود در بحث تعلیم نمره قبولی گرفته است، اما در بحث تربیت کارهای لازم صورت نگرفته است؛ نهج البلاغه در واقع یک کارخانه تربیت بشر است، یعنی اگر فردی با نهج البلاغه مانوس شود و از سفره این کتاب با ارزش توشه بردارد، شبیه یک انسان کامل می شود و در جامعه امروز که همه درگیر مشکل ها شده اند، به این اکسیر نیاز زیادی داریم. (خسروی، ۱۴۰۰)

حجت الاسلام خسروی، تنوع در موضوعها را وجه تمایز نهج البلاغه نسبت به سایر کتابها دانست و گفت: برای مثال در بحث خطبه ها که در باره خلقت انسان، آسمانها، حیوانات و خیلی از موضوعهای دیگر صحبت به میان آمده است که اگر فردی شیعه و یا حتی مسلمان هم نباشد می تواند به عنوان یک کتاب جذاب و قابل تامل به آن بپردازد. وی با اشاره به اینکه نهج البلاغه در ۲ بخش نسبت به سایر اثرها تمایز دارد، ادامه داد: نخستین بخش جایگاه امیرالمومنین (ع) است که ایشان بزرگترین شخصیت جهان پس از وجود رسول گرامی اسلام حضرت محمد (ص) هستند و حتی خود اهل بیت یک جایگاه ویژه ای برای امام علی (ع) قایل بودند. وقتی از امام سجاد (ع) که خودشان معروف به عبادت های خالصانه و طولانی به درگاه خداوند هستند، سووال می کنند که عبادت امیرالمومنین (ع) چگونه بوده است، حضرت می فرمایند در برابر عبادات امیرالمومنین عبادات من به حساب نمی آید، یعنی امیرالمومنین به معنای واقعی یک شخصیت بی نظیر هستند. (خسروی، ۱۴۰۰)

به گفته وی، بخش دوم اینکه، نهج البلاغه مربوط به دوران حکومت امیرالمومنین (ع) است و از این جهت سخنان فردی است که در یک چالش عینی و انضمامی با مساسل بسیاری درگیر شده است، بنابر این با این ویژگیها، نهج البلاغه یک کتاب بسیار ارزشمند است به خصوص برای ما که توانسته ایم پس از قرن ها یک حکومت جمهوری اسلامی تشکیل بدهیم. مدرس حوزه و دانشگاه اظهار داشت: درباره نهج البلاغه نزدیک به ۳۰۰ شرح وجود دارد که نشان دهنده اهمیت خاص آن است و شاید کمتر کتابی وجود داشته باشد که تا این اندازه مورد توجه قرار گرفته باشد. (خسروی، ۱۴۰۰)

وی، درباره سیدرضی که نهج البلاغه را جمع آوری کرده است گفت: همانطور که از نام این کتاب معلوم است سیدرضی به دنبال کتابی در حوزه تبیین بلاغت و فصاحت بوده اند و همانطور که افراد زیادی هم به او ایراد گرفته اند سندهای برخی روایتها در آن ذکر نشده است و نهج البلاغه تمامی فرمایش های حضرت امیرالمومنین (ع) نیست؛ با همه اوصاف، نهج البلاغه ای که در اختیار ما است نگاه کامل و غیر گزینشی به مفاهیم دینی دارد و برای مثال حضرت هیچگاه زهد را به معنی رهبانیت و ازلت نشینی توضیح نداده اند، بلکه زهد را در بطن زندگی و درگیری با آن معنا کرده اند، یعنی باید برای زندگی تلاش کرد و در عین حال انسان نباید دل بسته به دنیا باشد. (خسروی، ۱۴۰۰)

حجت الاسلام خسروی درباره شخصیت سید رضی نیز گفت: مذهب شیعه بزرگانی داشته که دیگر فردی مانند آنان پا به عرصه وجود نگذاشته است؛ از جمله سیدطاووس که می گویند پس از ۱۴ معصوم (ع) از لحاظ طهارت روح و قداست کسی شبیه ایشان نباشد و سایر بزرگان مثل شیخ طوسی، شیخ صدوق، شیخ کلینی، علامه حلی، مرحوم کلینی و سیدمرتضی اینها جزو افرادی بوده اند که سرآمد عالمان هستند. وی ادامه داد: سید رضی برادر سیدمرتضی از عالمان بزرگ شیعه در سال ۳۵۹ در بغداد به دنیا آمد؛ پیش از سید رضی هم افرادی به دنبال جمع آوری مطالب امیرالمومنین (ع) بوده اند اما مطلب های آنان به این نظم و حالت نهج البلاغه نبوده است. (خسروی، ۱۴۰۰)

"خواب شیخ مفید در ارتباط با سید رضی و سید مرتضی بسیار معروف است که در یک رویای صادقه ای می بیند که حضرت زهرا (س)، امام حسن (ع) و امام حسین (ع) را پیش ایشان آورده اند و می فرمایند به این ۲ فرزند من فقه بیاموز. شیخ مفید پس از





بیداری با خودش فکر می‌کرده که منظور از این خواب چه بوده است؟ صبح همان روز مادر سید مرتضی و سید رضی که انسان بسیار بزرگواری بوده است، ۲ فرزندش را برای آموزش فقه به شیخ مفید می‌سپارد". (خسروی، ۱۴۰۰)

مسوول دفتر نمایندگی رهبری در دانشگاه کاشان از سید رضی به عنوان شخصیتی اندیشمند، ممتاز با هوشی بالا یاد کرد و افزود: این عالم جلیل‌القدر مدرسه‌ای با کتابخانه بزرگی در بغداد تاسیس می‌کند و در طول حیات خود به تربیت شاگردان خوبی می‌پردازد.

ترجمه نهج‌البلاغه به ۱۸ زبان

به گفته وی، سید رضی در تدوین نهج‌البلاغه به دنبال این بوده که افزون بر فضیلت‌های شخصیتی مولای متقیان حضرت علی (ع) به این مطلب هم بپردازند که ایشان سخنان ارزشمندی از خود بجای گذاشته‌اند که در نهایت فصاحت و بلاغت است، در حالی که از سایرین حتی سخنی بجا نمانده است، سید رضی می‌خواسته ثابت کند که کلام امیرالمومنین (ع) در آخرین درجه فصاحت و بلاغت بوده است و سخن ایشان اقیانوس عمیقی است که هیچ سخن بلیغی به آن نمی‌رسد، سید رضی با این نیت نهج‌البلاغه را تدوین کرد؛ عمر سید رضی نزدیک ۵۰ سال بیشتر نبوده است اما در عین حال آثار زیادی از او به جا مانده است و شاگردان بی‌ظیری تربیت کرده است. حجت‌الاسلام خسروی با بیان اینکه نهج‌البلاغه به ۱۸ زبان ترجمه شده و در زبان فارسی هم نزدیک به ۱۰۰ ترجمه بر این کتاب نوشته شده است، اظهار داشت: در این میان ترجمه مرحوم شهیدی، دشتی و انصاریان خوب است. (خسروی، ۱۴۰۰)

9

وی با بیان اینکه نهج‌البلاغه دارای ۲۴۱ خطبه و در آنها موضوع خدانشناسی، جهان‌شناسی، پیدایش آدم، طبیعت انسان، سرگذشت امت‌های ستمکار و نیکوکار بیان شده است، افزود: مقصود امام (ع) از این خطبه‌ها فهماندن نکات فلسفی، تاریخی و طبیعی نبوده است بلکه تبیین بحث خدانشناسی بوده است؛ در قرآن هم به همین نحو است، بطور مثال، زمانی که خداوند در قرآن می‌فرماید أَفَلَا يَنْظُرُونَ إِلَىٰ آلِ الْإِبْلِ كَيْفَ خُلِقَتْ نمی‌خواهد درباره شتر صحبت بکند که شتر چه ویژگی‌هایی دارد بلکه به دنبال تبیین خدانشناسی است. امیرالمومنین (ع) هم مسایل مهم اسلامی را در پرتو این مطالب بیان کرده‌اند. (خسروی، ۱۴۰۰)

مدرس حوزه و دانشگاه اضافه کرد: سید رضی فقط برای چهار خطبه شقشقیه، غراء، اشباح و قاصعه نام گذشته‌اند و سایر خطبه‌ها بعدها نام‌گذاری شده است. به گفته وی، در بحث نامه‌ها، ۷۹ نامه در نهج‌البلاغه وجود دارد که ۱۲ مورد وصیت‌نامه، سفارت و بخش‌نامه است ۲ مورد آن فرمان است یکی از آنها دعا و یکی پیمان‌نامه و ۶۳ نامه مکتوب غیر از این موارد است؛ در بحث نامه‌ها مخاطبان عموماً کارگزاران حکومتی فرماندهان نظامی و ماموران مالیاتی حضرت هستند، یعنی امام علی (ع) بیشتر به مسایل حکومتی و تعامل حکومتی‌ها با مردم پرداخته‌اند و به عقیده برخی این نامه‌ها سیره سیاسی امیرالمومنین (ع) است. جالب است که در متن این نامه‌ها هیچگاه دستور حکومتی گزارش نشده و مانند نامه‌هایی است که یک پدر دلسوز برای فرزندانش می‌نویسد، بوده است. حجت‌الاسلام خسروی با بیان اینکه در بین نامه‌های نهج‌البلاغه، برخی از همه شهرت بیشتری دارند، افزود: نامه حضرت به امام حسن مجتبی (ع)، مالک اشتر و عثمان ابن حنیف از مهمترین نامه‌های مولای متقیان حضرت علی (ع) هستند. (خسروی، ۱۴۰۰)

### بحث و نتیجه‌گیری

نهج‌البلاغه در حقیقت منتخبی از «خطابه‌ها»، «دعاها»، «وصایا»، «نامه‌ها» و «جمله‌های کوتاه» مولای متقیان علی ۷ است که توسط سید شریف رضی؛ در سال ۴۰۰ ق، یعنی بیش از هزار سال پیش گردآوری شده است. البته لازم به ذکر است که سخنان حضرت علی ۷ به هیچ وجه منحصر در این مجموعه نبوده و سید رضی تنها گزیده‌ای از سخنان آن حضرت را جمع‌آوری کرده است.



MARCH 10, 2024 | TEHRAN

۲۰ اسفند ۱۴۰۲  
محل برگزاری: تهران

اولین کنفرانس بین المللی پژوهش های مدیریت، تعلیم و تربیت در آموزش و پرورش

نهج البلاغه در سه بخش کلی «خطبه‌ها»، «نامه‌ها» و «حکمت‌ها» تنظیم شده است. بخش نخست که حجم زیادی از این کتاب را به خود اختصاص داده، شامل ۲۴۱ خطبه است؛ خطبه‌هایی که گاه از یک خط تجاوز نکرده و گاهی همچون «خطبه قاصه» به بیش از ده صفحه هم می‌رسد. بخش دوم شامل ۷۹ نامه است که خطاب به افراد مختلف و در موضوعات گوناگون به سامان یافته است؛ از نامه‌ای کوتاه و یک خطی به فرماندهان لشکر تا نامه‌ای بلند و عمیق به مالک اشتر. بخش سوم نیز شامل ۴۸۰ حکمت یا کلمات قصار (کوتاه) است؛ جملات کوتاه و در عین حال پرمغز و بسیار جذابی که به مناسبت‌های مختلف و در موضوعات متنوع، گاه در دو کلمه و گاه نزدیک به یک صفحه، توسط آن حضرت ایراد شده است. (حسن حسن‌زاده آملی، ۱۳۸۰)

یکی از ویژگی‌های مهم نهج البلاغه که آن را از بسیاری از کتاب‌های دیگر ممتاز کرده، تنوع موضوعاتی است که در آن وجود دارد. این مجموعه غنی با پاسخ به نیازهای مختلف علمی و عملی انسان، توانسته است هدایت بشر را در عرصه‌های گوناگون فردی و اجتماعی بر عهده بگیرد. شاید سر اینکه آن را «برادر قرآن» لقب داده‌اند هم در همین نکته نهفته باشد؛ چرا که قرآن نیز که کتاب هدایت بشر است، بر همین اساس نازل شده و هر آنچه را که آدمی برای هدایت، بدان احتیاج دارد؛ در خود جای داده است. برخی بزرگان با غور در این اقیانوس بیکران، نمایی کلی از محتوای غنی این کتاب عرضه کرده‌اند؛ به عنوان مثال استاد شهید مطهری در کتاب سیری در نهج البلاغه که الحق و الانصاف از کتاب‌های بسیار مفید در زمینه آشنایی با نهج البلاغه محسوب می‌شود، به ماوراءالطبیعه، «سلوک و عبادت»، «حکومت و عدالت»، «اهل بیت و خلافت»، «دنیا و دنیاپرستی»، «دعا و مناجات»، «اصول اجتماع»، «اخلاق و تهذیب نفس» و ... (مطهری، ۱۳۷۹)

شاید مهم‌ترین هدف از انس با نهج البلاغه، بهره‌برداری از معارف بلند آن باشد. از آنجا که این کتاب ارزشمند، یک کارگاه انسان‌سازی در جهت خودشناسی و خداشناسی است، استفاده بیشتر از معارف بلند آن مستلزم دریافت فهمی درست و توضیحات راهگشایی است که با مطالعه فردی این کتاب حاصل نخواهد شد. برای دستیابی به این مهم، شرکت در محافل انس با نهج البلاغه و کلاس‌های آموزشی مختلفی که در این خصوص وجود دارد، می‌تواند راهگشا باشد. شرکت در یک جلسه از جلسات و محافل انس با نهج البلاغه یا ملاقات و گفتگو با یکی از اساتید نهج البلاغه، ممکن است چنان جذبه‌ای در انسان نسبت به این کتاب فراهم کند که ارتباطی همیشگی را در او رقم زند. (طباطبایی ستوده، ۱۳۹۸)

## منابع

- ایلکا، مهدی، حضور نهج البلاغه در زندگی، ۱۴۰۱
- علیقلی، محمد مهدی، نهج البلاغه از دیدگاه مقام معظم رهبری، ص ۵۸، (برگرفته از بیانات رهبری در جمع دانش‌آموزان شرکت‌کننده در مسابقات نهج البلاغه، ۱۳۶۵ ش)
- روزنامه جمهوری اسلامی؛ «مصاحبه با حجت‌الاسلام سید محمد کاظم طباطبایی، استاد حوزه و عضو هیئت علمی دانشگاه قرآن و حدیث»؛ شماره ۱۱۱۶۴. ۱۳۹۷/۳/۶، ص ۱۰
- حسن‌زاده آملی؛ حسن، انسان کامل از دیدگاه نهج البلاغه؛ ص ۵. ۱۳۸۰
- مطهری، مرتضی؛ سیری در نهج البلاغه؛ ص ۴۵ و ۴۶.
- طباطبایی ستوده، سید احمد، ضرورت آشنایی با نهج البلاغه و راه کارهای آن، ۱۳۹۸
- خسروی، حجت‌الاسلام، نهج البلاغه مسیر زندگی را تغییر می‌دهد، ۱۴۰۰
- نظافت، محمدجواد، نهج البلاغه؛ چراغ راه سبک زندگی، ۱۳۹۲
- امانی، محمد، بررسی و تحلیل مفهوم سبک زندگی و پرداختگی آن در علوم اجتماعی، سزدهمین کنفرانس بین المللی علوم انسانی، ۱۴۲

# 1<sup>ST</sup> INTERNATIONAL CONFERENCE ON MANAGEMENT, EDUCATION AND TRAINING RESEARCHES IN EDUCATION

Archive of SID

MARCH 10, 2024 | TEHRAN

۲۰ اسفند ۱۴۰۲  
محل برگزاری: تهران

اولین کنفرانس بین المللی پژوهش های مدیریت، تعلیم و تربیت در آموزش و پرورش



آیرملوی، بهروز، ضرورت و اهمیت آموزش مهارت های زندگی، ۱۳۹۹.  
هندری، لیبی و دیگران (۱۳۸۳)، اوقات فراغت و سبک های زندگی جوانان، ترجمه فرامرز ککولی دزفولی و مرتضی ملانظر، سازمان ملی جوانان، تهران: نسل سوم.  
سگالن، م. (۱۳۷۰)، جامعه شناسی تاریخی خانواده شناسی تاریخی خانواده جامعه شناسی تاریخی خانواده، مجید الیاسی، تهران: مرکز.  
مهدوی کدکنی، محمدسعید، مفهوم سبک زندگی و گستره آن در علوم اجتماعی، فصلنامه تحقیقات فرهنگی، پاییز ۱۳۸۸.